

Мр Драгана Милијевић*

Апстракт: Експанзија репресивних прописа праћена хипертфоријом кривичноправних рјешења, а нужно означена као глобална тенденција у свијету, намеће питање оправданости кривичноправног задирања у личну сферу појединца. С тим у вези питање проширења зоне кажњивости на претходне стадијуме остварења кривичног дјела, бива све чешће предметом расправе. Пред савремена кривична законодавства поставља се тежак задатак изналажења баланса између ефикасних одговора на појаву савремених облика криминалитета, а који се по правилу крећу у правцу проширења граница кажњивости и заштите права и слобода појединца, тј. смањења степена интервенције кривичноправних механизма као *ultima ratio* у личну сферу појединца. Аутор у раду износи аргументе *pro et contra* проширења зоне кажњивости на стадијум припремања кривичног дјела.

Кључне ријечи: кривично дјело, припремање кривичног дјела, друштвена опасност, људска права.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Стадијум припремања кривичног дјела у савременом кривичном праву све рјеђе носи предзнак „некажњивог“. Иако наука кривичног права не гледа благоданом на проширење зоне кажњивости на претходне стадијуме *iter criminis-a*, рекло би се да ово представља правац у коме се крећу савремена кривична законодавства. Поменутом проширењу прилази се на два начина. Ријеч је о помјерању границе покушаја кривичног дјела у област припремних радњи, али и ширење казнене репресије увођењем нових инкриминација из стадијума припремних радњи.

С обзиром на наведено, као посебно питање издваја се (не) оправданост кажњавања дјелатности из стадијума припремања кривичног дјела. За ово дискутабилно питање вежу са два основна циља чијим остварењима тежи кривично право и као наука и као грана у правном систему. Са једне стране, налази се циљ заштите

* Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука; e-mail: dragana.milijevic@education.muprs.org.

друштва од криминалитета (*Public Safety*), који уједно представља и једну од основних функција кривичног права, док се са друге стране налази функција кривичног права (и уопште политике сузбијања криминалитета) која подразумева заштиту људских права и слобода (*Protection of individual Liberty*) (Stephen, 2004: 329; Камбовски, 2006: 460). Упитно је да ли друштво (држава) треба да „чека“ и не предузима никакве активности у погледу лица која очигледно испољавају криминалну намјеру, односно врше одређене активности које се могу окарактерисати као припремне радње, на тај начин чинећи вриједности у друштву подложнијим кривичним дјелима? Да ли је, међутим, са друге стране, оправдано одређено лице санкционисати за активности које се могу окарактерисати као припремне радње у конкретном стадијуму извршења кривичног дјела, иако то лице још увијек није започело са остварењем бића кривичног дјела? Не нарушавају ли се на овај начин права и слободе појединаца у једном друштву, односно могу ли државни органи бити сигурни да ће наведено лице заиста и извршити кривично дјело или ће, евентуално, предомисливши се, одустати од даљих активности и, штавише, прибављена средства употријебити за друштвено корисне сврхе? С тим у вези, можда је на најбољи начин наведену проблематику предочио Хамиш (*Hamisch*), истичући да кривично право „дозвољава да се интервенише на основу опасности прије него што криминална активност буде у потпуности остварена, али у исто вријеме интервенција државе не смије да наступи превише рано, у смислу да се не поштују слободе појединаца, овде прије свега укључујући слободу одлучивања, гдје се појединац може предомислити и одлучити да не изврши кривично дјело.“ (Hamisch, 2005: 401; Pelsler, 2008: 63; Стојановић, 2001: 221). Понудити адекватан одговор, односно пронаћи исправно рјешење у погледу наведених питања увијек је представљало својеврстан проблем, који и данас егзистира, с обзиром на то да су у колизији вриједности попут „заштите друштва од криминалитета“ и „права и слободе појединца“. Наука кривичног права обилује *pro et contra* аргументима кажњавања стадијума припремања кривичног дјела.

АРГУМЕНТИ У ПРИЛОГ НЕКАЖЊИВОСТИ СТАДИЈУМА ПРИПРЕМАЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА.

У науци кривичног права су распрострањени аргументи у прилог тврдњи да се за припремне радње не треба кажњавати. Припремне радње не спадају у биће кривичног дјела; оне му претходе, а самим тим не садрже довољан степен „друштвене опасности“, односно не угрожавају правно заштићена добра у мјери да би биле инкриминисане (Лазаревић, 2000: 155; Бачић, 1998: 279). Другим ријечима, овакве дјелатности још не значе ни повреду ни непосредно угрожавање заштићених добара (Fuchs, 2004:

229). Разлог за некажњавање за припремне радње представља њихова удаљеност од бића кривичног дјела, јер оне објективно не представљају угрожавање правно заштићених добара. Угрожавање правно заштићених добара у смислу редовне интервенције кривичног права у правилу наступа најраније предузимањем покушајне дјелатности. Друго је питање како су савремена кривична законодавства одредила почетну зону кажњивости. Одавно је већ дискутабилно одређивање почетне зоне кажњивости дјелатностима које у *stricto sensu* представљају радњу извршења кривичног дјела (*/Eser/ Schönke & Schröder, 2010: 411*). У савременим законодавствима (на примјер хрватском – чл. 34 ст. 1, или њемачком – чл. 22) ова граница се помјера и на дјелатности које су нешто удаљеније од остваривања бића кривичног дјела, али уз назнаку да је у правилу ријеч о „непосредно повезаним“ дјелатностима, тј. радњама које су просторно и временски повезане са радњом извршења кривичног дјела и које са њом чине тзв. „природно јединство“. Другим ријечима, и кроз законско формулисање покушаја кривичног дјела законодавци су инкриминисали дјелатности које *de facto* припадају претходном стадијуму остварења кривичног дјела, оне јесу претходног карактера и не спадају у биће кривичног дјела, међутим, како посједују квалитет непосредне повезаности (наслањају се) са бићем кривичног дјела, а самим тим имплицитно и довољан степен друштвене опасности, оправдано их је одредити као покушај.

Још једна особеност припремних радњи која иде у прилог некажњивости јесте њихова „двосмисленост“. Оне су по своме карактеру неодређене и као такве дозвољавају различите закључке о дјелу које се припрема. Такође, оне још увијек не „откривају“ из којих разлога су предузете, да ли се ради о друштвено корисним дјелатностима или је ријеч о припремању кривичног дјела. Стога се треба сложити са мишљу да се путем ових аката „...злочиначка воља још није објелоданила са потребном неумољивошћу и да су они сувише трошна, крхка база да би се на основу њих могла засновати кривична одговорност“ (Fuchs, 2004: 229). Опредјељивањем за некажњавање дјелатности из овога стадијума води се рачуна и о колебању учиниоца да пређе на непосредно извршење кривичног дјела. С обзиром на то, физичким дјелатностима са предзнаком припремних радњи у појединим случајевима се, без одговарајућег субјективног елемента, не може признати статус припремних. Статус припремних радњи имају само долусно предузете дјелатности припремања. Стога се у појединим савременим кривичним законодавствима (на примјер италијанско у чл. 17) посебна пажња посвећује чињеници да дјелатност за коју се редовно кажњава треба да има квалитет унивокалности, те као покушајну одређују само ону радњу која је „недвосмислено усмјерена“ на наступање посљедице.

У прилог некажњавању за овај стадијум остварења кривичног дјела, треба истаћи чињеницу да се у свакоме тренутку, а прије уласка у кажњиву зону може одустати како од припремних радњи, тако и од извршења кривичног дјела. Стога је есенцијална претпоставка склоност ка одустајању од извршења кривичног дјела, а не да је кажњавањем за припремне радње одстрањује (Бабић, 1979: 104; Бачић, 1998: 279; Бојанић, 2009: 97). С тим у вези корисно је оставити припремне радње некажњивим, јер се на тај начин често утиче на учиниоца да се заустави на овоме стадијуму пута остварења кривичног дјела. Кажњавање за припремне радње може значити игнорисање једне ноторне чињенице, а то је могућност промјенљивости људских одлука, јер учинилац може да напусти план о извршењу кривичног дјела. Тако, уколико се уважи правило *argumentum a maiore ad minus*, сасвим је оправдано примијенити и нпр. теорије „златног моста“, односно „теорију премије“ (криминалополитички је у најмањој мјери оправдано обећањем некажњавања стимулирати учиниоца да одустане од припремања кривичног дјела и да се некажњено врати на „обалу права“, односно наградити сваки унутрашњи прелом или обрт који води одустајању од даљег припремања кривичног дјела). У савременим кривичним законодавствима у инкриминацијама које се односе на најтеже облике припремних радњи налазе се и ставови са ескулпирајућим одредбама. Ово је случај код припремних радњи које се састоје у *организовању злочиначког удружења* (на примјер чл. 249. ст. 3. КЗ БиХ, чл. 383. ст. 3. КЗ Републике Српске), а у појединим законодавствима и *договора за извршење кривичног дјела* (на примјер хрватско у чл. 327 ст. 2), гдје се експлицитно предвиђа факултативно ослобођење од казне у случају добровољног одустанка од ових дјелатности. Поред наведеног, поједина законодавства која припремање кривичног дјела регулишу у општем дијелу кривичног закона (на примјер руско законодавство у чл. 31 ст. 1 и 4, шведско законодавство у секцији трећој, бугарско законодавство у чл. 18 ст. 3) такође предвиђају добровољни одустанак од припремних радњи, штавише од довршења ових дјелатности. На овај начин се потврђује да се остварено припремање кривичног дјела не би смјело посматрати као формални деликт у *stricto sensu*, што за посљедицу има немогућност примјене кривичноправног института добровољног одустанка већ искреног кајања. Добровољни одустанак се не би смио одрећи у оваквим случајевима, наравно уз прецизирање из чега се одустанак треба састојати.

Најзад, као разлог за некажњавање припремних радњи наводи се и евентуална произвољност која се може појавити на страни државних органа, јер се многе дјелатности могу окарактерисати као припремање кривичног дјела (Бабић, 1979: 104; Бачић, 1998: 279). То су уобичајене дјелатности набављања, израде, преправљања одређених средстава

која се могу користити у сврхе извршења кривичног дјела. Ово се посебно односи на присутну генералну клаузулу у којој је предвиђена могућност припремања кривичног дјела и на неки други начин, гдје се произвољно оцјењује да ли одређена предузета дјелатност представља кажњиву припремну радњу. Нешто је другачије у случају предузимања намјенских/дјелатности без којих се не може извршити кривично дјело. У оваквим случајевима са вишим степеном сигурности може се тврдити да су средства намијењена извршењу кривичног дјела. То су сви они случајеви у којима се кривично дјело не може извршити без предузимања ових врста припремних дјелатности, као што је нпр. набављање средстава за фалсификовање исправа, новца и сл. Ово недвосмислено указује и на субјективни елемент неопходан за правну квалификацију предузетих радњи. Такође, од значаја је и чињеница да би кажњавање припремних радњи имало за посљедицу да извршилац кривичног дјела већ у најранијој фази своју дјелатност што више прикрива, што опет има за посљедицу теже откривање кривичних дјела (Бабић, 1979: 104; Бачић, 1998: 279). Повећан је ризик од наведеног посебно у законодавствима која су увелико проширила зону кажњивости на стадијум припремања, нпр. КЗ БиХ и КЗ Украјине.

АРГУМЕНТИ У ПРИЛОГ КАЖЊИВОСТИ СТАДИЈУМА ПРИПРЕМАЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА

Са друге стране, дјелатности из стадијума припремања кривичног дјеланосеи одређену количину друштвену невриједности и под одређеним условима су оправдано кажњиве. Одмах се намеће питање: шта се налази у бити кажњавања за припремање кривичног дјела? Да ли се разлог за кажњавање налази у опасности од „учиниоца“ ових радњи, или се ради о заштити јавног интереса. Између осталог, разлози за кажњавање за припремање кривичног дјела кореспондирају са теоријским схватањима о правној природи покушаја, односно разграничењем припремних радњи од покушаја кривичног дјела. Тако субјективне теорије разлог за кажњавање припремних радњи проналазе у „опасности“ од извршиоца кривичног дјела, док објективне теорије оправдање кажњивости припремних радњи налазе у својеврсној „угрожености“ друштвених вриједности. Ставови наклоњени субјективним схватањима наглашавају код припремних радњи постојање злочиначке воље у највишем степену (умишљаја), па, ако се уважи чињеница да се одређено кривично дјело не може припремати нехатно, умишљај представља најважније (али не и једино) оправдање за кажњавање (Стојановић, 2001: 224). Полази се од „опасних“ намјера будућег извршиоца кривичног дјела, што представља довољан мотив да се појединац санкционише. Према субјективним схватањима, сам доказ намјере је довољан за казну. *Ratio* кажњавања

представља потенцијална опасност од будућег извршиоца кривичног дјела, која се испољавањем субјективног елемента припремних радњи видно манифестује, и није ни потребно да се предузме одређена активност која је усмјерена на припремање извршења кривичног дјела или извршење кривичног дјела да би лице могло да се казни (Stephen, 2004: 330). На другој страни, према схватањима објективистичких теорија, као основ кажњавања припремних радњи наводи се угроженост заштићених добара која се може испољити реализацијом одређених активности. У овоме случају није довољно само (вербално) испољавање намјере да се изврши кривично дјело, већ је потребно да се спроведу и одређене активности којима се изазивају одређене промјене у спољњем свијету. Те промјене свакако не представљају посљедицу кривичног дјела, јер се у томе случају не би радило о припремним радњама, али могу да буду у одређеној мјери друштвено опасне, те је потребно „на вријеме“ реаговати и спријечити евентуално наступање посљедице (Бабић, 1979: 105; Stephen, 2004: 331–335). Оваквог схватања је и Касезе, за кога су разлози за инкриминисање појединих радњи као припремних дјелатности јасни: правни систем мора да заштити друштво у што је могуће већој мјери (Касезе, 2005: 222). У складу с тим, савремена законодавства интервенишу забранама у ранијој фази, односно прије него што се кривично дјело почини – у фази његовог припремања. У савременом кривичном праву, основ кажњивости припремних радњи креће се у три правца.

Прије свега, ријеч је о припремним радњама које саме по себи носе висок степен криминалности, без обзира о којим кривичним дјелима је ријеч, и оне су кажњиве код свих кривичних дјела или код кривичних дјела одређене тежине. Као примјери се могу навести кривично дјело *Злочиначко удружење* (чл. 383 КЗ РС), у коме је предвиђена кажњивост организовања удружења за вршење кривичних дјела за која се може изрећи казна затвора од три године. Ријеч је о најтежим облицима припремања кривичног дјела који су организационог карактера. У оваквим случајевиманијеодзначајафункционалнаповезаностприпремне радње и радње извршења. Ове дјелатности се претежно јављају у облику *delicta sui generis* и задржавају аутономију и након извршеног основног кривичног дјела. Што се тиче инкриминисања припремних радњи које се односе на организовање злочиначких удружења, у појединим кривичним законодавствима се уочавају одређене специфичности. Тако, Кривични законик Црне Горе у одредбама посебног дијела разликује и инкриминише *криминално удруживање* и *стварање криминалне организације*, гдје се увиђа да *стварање криминалне организације* представља тежи облик припремних радњи, који егзистира у случају испуњења посебно предвиђених услова. Слично је и са чл. 346 Кривичног законика Србије у коме се предвиђа инкриминисање *организовања*

групе или организовања организоване криминалне групе (као и самог припадништва) што се означава као тежи вид саприпремања кривичних дјела, и увиђа се да србијански законодавац предвиђа кажњавање и за само формирање *организоване криминалне групе*, не одређујући тежину кривичних дјела за која се организује. Одређена дистинкција у контексту ових дјелатности налази се и у Казненом закону Хрватске. И овдје није предвиђена граница у погледу тежине кривичних дјела за чије извршење се злочиначко удружење организује и води. Надаље, овај закон у чл. 328. предвиђа и прецизирање дјелатности „судјеловања“ у злочиначком удружењу, и кажњавање за само „судјеловање“ лица које „...још није починило ниједно казнено дјело за то удружење, или предузме неку другу радњу која није казнено дјело, али за коју зна да доприноси остварењу циља злочиначког удружења, или финансијски или на други начин подупире злочиначко удружење...“

Друго, кажњивост припремних радњи условљена је и њиховим значајем у процесу извршења посматраног кривичног дјела. За разлику од напријед наведеног, кажњивост зависи од функционалне повезаности припремних радњи и радње извршења. Овдје се јављају два случаја. У првом случају припремне радње су интегрисане у саму радњу извршења кривичног дјела. Ријеч је о симбиози два акта, код којих један претходи другоме, и иако представља припремање, означава се као радња извршења. Као илустративан примјер овако кажњивих припремних радњи може се навести кривично дјело *Тешке крађе* обијањем и проваљивањем (ст. 1. чл. 232. КЗ РС), кривично дјело *Разбојништва* (чл. 233. КЗ РС), или прибављање података у односу на предају код кривичног дјела *Одавања службене тајне* (чл. 355. КЗ РС). У свим наведеним примјерима прва дјелатност чија је сврха омогућавање реализације друге дјелатности представља радњу извршења, а не припремне радње. У оваквим ситуацијама сасвим је оправдана интервенција законодавца и у „претходни“ стадијум остварења кривичног дјела. Поред наведеног, у одређеним ситуацијама, припремне радње имају суштинско значење за извршење датог кривичног дјела, односно без припремних радњи се припремано кривично дјело не би могло, или би се тешко могло извршити (Jakobs, 1993: 706). Такав функционалан однос постоји између прављења лажног новца и стављања лажног новца у оптицај код кривичног дјела *Фалсифковања новца* (чл. 205. КЗ БиХ), између прављења лажне исправе и употребе такве исправе (чл. 377. КЗ РС), или прибављања тајних података или докумената и њиховој предаји страни држави код кривичног дјела *Шпијунаже* (чл. 304. КЗ РС). У свим наведеним случајевима без првобитне дјелатности (прављење лажног новца, прибављање тајних података, прављење лажне исправе) је готово немогуће остварити слиједећу „фазу“ кривичног дјела (употреба лажне исправе, предаја тајних докумената, стављање лажног новца

у оптицај). Стога је оправдано инкриминисање ових дјелатности као посебних начина извршења поменутих кривичних дјела, и у потпуности је исправно схватање *Бачића*, према коме ове дјелатности представљају кривично дјело само за себе (Бачић, 1984: 166).

Најзад, за кажњивост припремних радњи мјеродаван је и (како је већ поменуто) карактер заштитних објеката. Ако се за/у погледу претходних случајева/могућности кажњавања за припремне радње могло рећи да је став савремених законодавстава мање-више сличан, онда је овдје готово јединствен: зона кажњивости је код кривичних дјела којима се штити на примјер државно уређење или уставни поредак редовно помјерена напријед, тј. сфера кажњивог је проширена. Овакво проширење зоне кажњивости може се извршити на различите начине. Тако се могу инкриминисати све припремне дјелатности у погледу свих кривичних дјела (на примјер чл. 310. КЗ РС предвиђа кажњавање за *Припремање кривичних дјела против уставног уређења Републике Српске*), али и само неке дјелатности из домена припремних радњи (на примјер у чл. 165. КЗ БиХ инкриминисано је *Упућивање и пребацивање оружаних група људи, оружја и муниције на територију Босне и Херцеговине*). Слично је и са кривичним дјелима којима се штите човјечноост и вриједности заштићене међународним правом. И код ових кривичних дјела законодавства приступају проширењу зоне кажњивости редовно инкриминишући дјелатности из претходног стадијума. О оправданости оваквих рјешења није потребно даље расправљати.

Поред наведеног, важно је и питање шта се то налази у сржи кажњивости припремних радњи. Резолуција прве секције у дијелу „*О ширењу кажњивости припремних радњи*“ у својим одредбама предвиђа читав низ услова (објективних и субјективних) који уколико се испуне чине легитимним кажњавање за овај стадијум кривичног дјела. Но, према нашем мишљењу, у основи свега наведеног налази се друштвена опасност припремне радње у корелацији са добрима која се штите. Овај закључак је заснован на условима које одређује поменута резолуција, а дјелимично и на законским рјешењима савремених законодавстава. Тако, први услов резолуције предвиђа кажњавање које мора бити у функцији „*тешких и врло тешких кривичних дјела која повређују живот, тјелесни интегритет и слободу других*“, дакле, као основ кажњивости издваја се заштитни објекат, односно кажњава се за припремање најтежих кривичних дјела. У овоме случају припремне радње као дјелатности нису опасне саме због себе, оне су друштвено опасне због своје усмјерености на посебно заштићена добра. С друге стране, поједине припремне радње су друштвено опасне саме по себи, јер се предузимају у сврху извршења неограниченог броја кривичних дјела. Ријеч је, наравно, о организовању злочиначких удружења као најтежем облику припремних радњи и другим сличним дјелатностима. Иако је наведено

Питање (не)кажњавања за припремање кривичног дјела

шта се налази у основи кажњивости стадијума припремања кривичног дјела, савремена кривична законодавства мање-више одступају од постављених критерија. У погледу питања (не)кажњивости стадијума припремања кривичног дјела, остаје нам да подијелимо мишљење са *Стојановићем*, који истиче да је тешко пронаћи неко образложење за увелико проширене границе кажњавања за припремне дјелатности. Савремена кривична законодавства не би требала превише одступати од начелне некажњивости за стадијум припремања кривичних дјела, јер, како исправно истиче овај аутор, „*криминална политика која би тежила проширивању граница кривичног права залагањем за широко инкриминисање припремних радњи не би била криминална политика која уважава принципе правне државе*“ (Стојановић, 2001: 221).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Као што се може примијетити, питање (не)кажњивости стадијума припремања кривичног дјела има посебан криминалнополитички значај. О значају поменуте проблематике говори и чињеница да је XVIII међународни конгрес казненог права – главни изазови глобализације постављени пред кривично правосуђе, одржан 2009. године, једним дијелом (прва секција) био посвећен проблематици припремања кривичног дјела. Не постоје јединствена схватања о томе да ли припремне радње треба да буду у сфери кажњивог/некажњивог. Постоје утемељени аргументи и у корист кажњивости и у корист некажњивости стадијума припремања кривичног дјела. Мишљења смо да се оправдање за (не)кажњивост припремних радњи не може заснивати само на једном елементу. Тако, основ кажњивости не може се тражити у испољавању воље да ће се извршити будуће кривично дјело, али са друге стране не може се ни нпр. „двосмисленост“ једне припремне дјелатности сама за себе узимати као основ некажњивости. Припремање кривичног дјела је кажњиво само уколико се остваре и субјективни и објективни елементи. Никаквим дјелатностима које су „слабије“ по квалитету не може се признати статус кривичноправно релевантних дјелатности припремања кривичног дјела и за њих санкционисати.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић, М. (1979). *Припремање кривичног дјела*. Необјављен магистарски рад, Универзитет у Београду, Правни факултет.
- Бачић, Ф. (1984). О кажњивим припремним радњама. *Зборник правног факултета у Загребу*, 2/1984, 155–172.
- Бачић, Ф. (1998). *Казнено право – опћи дио*. Загреб: Информатор.
- Бојанић, И. (2009). XVIII међународни конгрес казненог права – главни

- изазови глобализације постављени пред кривично правосуђе. *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, 2/2009, 976–1001.
- /Eser/ Schönke, A.; Schröder, H. (2010). *Strafgesetzbuch – Kommentar*. Verlag C. H. Beck.
- Fuchs, H. (2004). *Österreichisches Strafrecht – Allgemeiner Teil*. Springer – Verlag – Wien.
- Hamisch, S. (2005). The Centrality of the act Requirement for Criminal Attempts. *University of Toronto Law Journal*, 2005, 399–424.
- Pelser, C. M. (2008). Preparations to commit a crime- the Dutch approach to inchoate offence. *Utrecht Law Review*, 3/2008, 57–80.
- Stephen, M. (2004). Criminal Attempts and the Subjectivism/Objectivism Debate. *Ratio Juris*; 3/2004, 328–345.
- Jakobs, G. (1993). *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin – New York: De Gruyter.
- Камбовски, В. (2006). *Казнено право – општ дел*. Скопје.
- Касезе, А. (2005). *Међународно кривично право*. Београд: Београдски центар за људска права.
- Лазаревић, Љ. (2000). *Кривично право општи део*. Београд: Савремена администрација.
- Стојановић, З. (2001). *Кривично право – општи део*. Београд: Службени гласник.
- Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 49/03; 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 и 67/13.
- Criminal Laws. Преузето 28.12.2013. са сајта <http://www.legisonline.com>.

(NON) PUNISHMENT FOR CRIME PLANNING

Dragana Milijević, mr

Abstract: The expansion of repressive regulations followed by the hypertrophy of criminal justice solutions, known as a global trend in the world, raises the question of the justification of criminal intrusion into the personal sphere of an individual. Regarding this, it is being increasingly debated whether it is necessary to extend the criminal punishment even to the previous stages of the crime perpetration. The contemporary criminal justice legislation is being given a difficult task to find a balance between effective response and modern forms of crime, which typically imply the expansion of the area of criminal punishment and protection of the rights and freedoms of the individual, ie. the reduction in the level of criminal intervention mechanisms as *ultima ratio* into the personal sphere of an individual. In this paper, the author presents arguments *pro et contra* to the expansion of the punishment area to the stage of crime planning.

Keywords: crime, the crime planning, social risk, human rights.

* Police College, Banja Luka; e-mail: dragana.milijevic@education.muprs.org